

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

УДК 342.9:35.071

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-164>

Олександр Васильович Скрипнюк

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Київ, Україна*

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

Дмитро Олександрович Беззубов

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Київ, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Анотація. У статті досліджено й охарактеризовано питання забезпечення ефективності державного управління з позицій категорії соціальної цінності адміністративного права. Визначено, що одним із головних завдань діяльності органів виконавчої влади є забезпечення ефективності діяльності. Ефективність визначається як категорія діяльності щодо досягнення соціального або економічного ефекту від реалізації компетенцій посадових осіб органів виконавчої влади. Ця діяльність здійснюється органами виконавчої влади в рамках наданих компетенцій із використанням норм адміністративного права. Зроблений аналіз категорій державного управління та адміністративного права. Розкрито мету та завдання забезпечення ефективності державного управління з позицій класичного адміністративного права та теорії управління. Здійснено аналіз складових елементів ефективності державного управління у вимірах адміністративного права: методологічна основа діяльності органів виконавчої влади, компетенції, управлінсько-сервісна функція. Проаналізовано характеристики понять ідеологія соціоцентризму, управлінсько-сервісна функція та парадигма принципу інституційної ефективності. Детально проаналізовано основні виміри категорії цінностей адміністративного права з позицій забезпечення ефективності державного управління. Поданий первинний аналіз видових цінностей адміністративного права в забезпеченні ефективності державного управління. Подано основні елементи управлінсько-сервісної функції діяльності органів виконавчої влади. Розкрито поняття соціоцентризму як правової ідеології адміністративного права. На сучасному етапі державотворення важливим елементом розвитку науки адміністративного права є формування нової парадигми та наукового погляду на трансформацію й зміну суспільних відносин. Усталені та класичні теорії адміністра-

тивного права потребують ретельного аналізу щодо можливості осмислення їх значення в сучасному процесі побудови держави. Водночас усталені форми пізнання проблем адміністративного права дозволяють сформулювати теоретичні підходи до проблем ефективності державного управління нормами адміністративного права. Такі підходи формулюють ідеологію соціоцентризму в адміністративному праві та управлінсько-сервісну функцію органів виконавчої влади. У статті сформовані авторські пропозиції щодо подальших напрямів дослідження ідеології соціоцентризму та управлінсько-сервісної функції органів державної влади як частини класичного адміністративного права. Визначено шляхи імплементації досліджуваних категорій у наукові дослідження адміністративної галузі права.

Ключові слова: адміністративне право, державне управління, ефективність, соціоцентризм, управлінсько-сервісна функція, соціальна цінність, парадигма.

Oleksandr V. Skrypniuk

Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

Dmytro O. Bezzubov

Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

ENSURING THE EFFICIENCY OF STATE ADMINISTRATION AS A SOCIAL VALUE OF ADMINISTRATIVE LAW

Abstract. *The article investigates and characterizes the issue of ensuring the efficiency of state administration from the standpoint of the category of social value of administrative law. It is determined that one of the main tasks of the activities of executive authorities is to ensure the efficiency of activity. Efficiency is defined as a category of activity aimed at achieving a social or economic effect from the implementation of the competencies of officials of executive authorities. This activity is carried out by executive authorities within the framework of the granted competencies using the norms of administrative law. An analysis of the categories of state administration and administrative law is made. The goal and objectives of ensuring the efficiency of state administration are revealed from the standpoint of classical administrative law and management theory. An analysis of the constituent elements of the efficiency of state administration in the dimensions of administrative law is made: the methodological basis of the activities of executive authorities, competencies, management and service function. The characteristics of the concepts of the ideology of social center principle, the management-service function and the paradigm of the principle of institutional efficiency are analyzed. The main*

dimensions of the category of values of administrative law are analyzed in detail from the standpoint of ensuring the effectiveness of public administration. The primary analysis of the specific values of administrative law in ensuring the effectiveness of public administration is presented. The main elements of the management-service function of the activities of executive bodies are presented. The concept of social center principle as a legal ideology of administrative law is revealed. At the present stage of state formation, an important element in the development of the science of administrative law is the formation of a new paradigm and a scientific view of the transformation and change of social relations. Established and classical theories of administrative law require careful analysis regarding the possibility of understanding their significance in the modern process of state building. At the same time, established forms of cognition of administrative law problems allow the formation of theoretical approaches to the problems of the effectiveness of public administration by the norms of administrative law. Such approaches formulate the ideology of social center principle in administrative law and the administrative-service function of executive bodies. The article formulates the author's proposals for further directions of research into the ideology of social center principle and the administrative-service function of state authorities as part of classical administrative law. The ways of implementing the studied categories in scientific research in the administrative branch of law are determined.

Key words: *administrative law, public administration, efficiency, social center principle, administrative-service function, social value, paradigm.*

ВСТУП

З часу прийняття Концепції адміністративної реформи в Україні в 1998 році активізувалися зусилля вчених-юристів щодо осмислення та переосмислення фундаментальних, прикладних, теоретичних основ адміністративної галузі права. Різні етапи процесів державотворення зумовили трансформацію наукових рішень проблем адміністративного права як невід'ємної частини державного управління.

Процеси реформування вітчизняного законодавства частково врахували напруження відомих учених у галузі адміністративного права. Це знайшло відображення в окремих нормативних актах щодо регулювання адміністративної процедури й адміністративного процесу, в яких був установлений та закріплений принцип «людиноцентризму» в адміністративному праві. Втім розвиток держави і суспільних відносин продовжується. Це вимагає нових пошуків щодо ймовірної трансформації ідеології адміністративного права. Якісне оновлення адміністративного права – це процес постійний, що зумовлено зовнішніми та внутрішніми факторами державотворення, виникнення нових суспільних відносин, що вимагають регулювання державою.

На сучасному етапі розвитку держави та суспільства потрібно виділити такі зовнішні фактори: 1) євроінтеграційний курс держави, процеси реформації дипломатичних та зовнішньоекономічних відносин; 2) широкомасштабне вторгнення РФ на територію України; внутрішніми факторами виступають поява нових економічних і політичних відносин, реформація правоохоронних органів та Збройних сил України.

Розвиток і реформування адміністративного права – це життєва необхідність, замовлення суспільства та соціуму, що виникає як вимога часу. Вирішення такого важливого завдання є обов'язком учених-адміністративістів, яке розраховане на найближчі перспективи.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Ефективність державного управління як категорія адміністративного права в історичній ретроспективі була науково обґрунтована в праці Ніколя Делмаре в 1707 році, де вперше була піднята проблема взаємовідносин органів влади і громадян. Визначаючи управління містами як ефективний вплив держави на регулювання соціуму міст, виникає категорія ефективності такої діяльності, а саме ефективності державного управління. Із трансформацією політичних та економічних моделей європейських країн науковці в галузі права по-різному підходили до тлумачення категорій адміністративного (поліцейського) права, методів і принципів його реалізації. Водночас незмінними залишалися два ключові орієнтири – ефективність діяльності органів виконавчої влади та значущість адміністративного управління як основного інструменту регулювання суспільних відносин. При цьому одним із основних параметрів ефективності державного управління як елемента адміністративного права є забезпечення розвитку держави й суспільства, забезпечення потреб соціуму й індивіда та створення умов для безпечного функціонування всіх державних інституцій.

Проблеми адміністративного права та ефективності державного управління знайшли відображення в працях Геракліта, Платона, Демокріта, І. Канта, Г. Гегеля, Н. Гартмана, Н. Делмаре, Й. Юсті та інших мислителів, філософів, учених-правників.

На сучасному етапі розвитку адміністративного права проблеми ефективності та соціальної цінності адміністративного права досліджували такі науковці як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Н. О. Армаш, О. М. Бандурка, Н. П. Бортник, М. І. Козюбра, В. М. Князєв, В. К. Колпаков, З. Р. Кісіль, А. В. Кубаєнко, В. І. Луговий, В. А. Ліпкан, С. В. Петков, В. Л. Оргинський, О. В. Скрипнюк, Ю. П. Сурмін, Ю. С. Шемчушенко, В. В. Цветков та ін.

Втім ці дослідження на сьогодні мають галузевий характер, який розкриває проблему ефективності та соціальної цінності адміністративного права з позицій економічного потенціалу країни та витрат бюджетних коштів. Розвиток теорії адміністративного права вимагає постійного вдосконалення, розширення меж наукового та практичного пізнання процесів адміністративного права в забезпеченні розвитку суспільства. З огляду на це беззаперечною є актуальність місця й ролі адміністративного права в забезпеченні ефективності державного управління.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети та завдань дослідження, його об'єкта й предмета. Так, метод історико-правового дослідження

використано при дослідженні розвитку та перспектив проблем ефективності та соціальної цінності в адміністративному праві; порівняльно-правовий метод застосовувався при аналізі підходів до цієї проблеми в європейській та американській правових системах. Метод системно-структурного аналізу дав змогу з'ясувати завдання, ознаки та принципи дослідження соціальної цінності адміністративного права й ефективності державного управління. Логіко-семантичний метод сприяв поглибленому вивченню понятійного апарату, уточненню визначення понять: «соціальна цінність», «ефективність державного управління», «ідеологія соціоцентризму», «управлінсько-сервісна функція», «парадигма принципу інституційної ефективності», «предмет адміністративного права», «параметри ефективності державного управління». За допомогою спеціально-юридичного методу досліджувалися норми адміністративного права, обґрунтовувалися висновки й пропозиції щодо подальших досліджень цієї проблематики. За допомогою аксіоматичного методу зроблені узагальнення та логічні припущення щодо подальшого наукового пошуку, визначені наукові орієнтири та параметри розвитку принципу соціоцентризму в адміністративному праві.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Адміністративне право є одним із основних засобів, за допомогою яких держава вдосконалює механізм державного управління з метою забезпечення вищого рівня здійснення своїх функцій.

Ефективність державного управління можна розглядати як співвідношення між результатом та поставленими в актах державного управління цілями, що визначається економічним або соціальним ефектом.

Ефективність державного управління досягається за допомогою формування оптимальної структури органів державного управління, правильного співвідношення централізації та децентралізації функцій управління, оптимізації функцій управління, найбільш правильного використання методів та форм управління, досить чіткого правового закріплення функцій та компетенції органів управління.

Оптимізація системи органів управління передбачає створення найпростішої її структури, щонайменше, здатної швидко й ефективно здійснювати поставлені завдання. В Україні постійно ведеться пошук оптимальної структури органів управління під час адміністративних реформ. У 1998 році була прийнята Концепція адміністративної реформи, яка визначила основні шляхи модернізації державного управління та дозволила запровадити нову ідеологію функціонування виконавчої влади й місцевого самоврядування.

Норми адміністративного права забезпечують удосконалення внутрішньої структури органів управління. Вони враховують чинники, що визначають структуру, чисельність того чи іншого органу.

У класичній науці адміністративного права концептуальні позиції доктрини українського права були визначені В. Б. Авер'яновим у його наукових працях, які

присвячені питанням забезпечення людиноцентризму в адміністративному праві. Учений у своєму науковому доробку визначив вісім основних напрямів розвитку доктрини українського адміністративного права: 1) цінність галузі адміністративного права; 2) питання переосмислення принципів адміністративного права; 3) проблеми предмета регулювання адміністративного права; 4) проблеми «дихотомії» адміністративної науки; 5) питання методів регулювання в адміністративному праві; 6) проблеми матеріального й процесуального адміністративного права; 7) окреслення й визначення змістовних контурів системи адміністративного права; 8) напрями подолання суперечностей у фундаментальних аспектах адміністративного права [1, с. 82]. З часом, що минув, проблеми фундаментального розвитку адміністративного права, його спрямованості та векторів осмислення набули ознак невизначеності та концептуальної хаотичності. Тому саме окреслення векторів розвитку адміністративного права є частиною процесу розвитку цієї галузі права.

Проблема соціальної цінності галузі адміністративного права є однією з перших і центральних у цьому науковому пошуку. Ефективність діяльності апарату державного управління є ключовою з позицій практичної реалізації принципів людиноцентризму та соціоцентризму як концепту адміністративного права.

В. В. Цветков виділяв найбільш важливі за їх впливом на ефективність органів управління фактори: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх він відносив політичні, економічні та соціальні процеси централізації та децентралізації. До внутрішніх – кадри, наявність матеріальних можливостей, кількість і склад структурних підрозділів, стиль керівництва, ступінь участі державних службовців у прийнятті рішень, зміст функцій органу управління [2].

О. В. Скрипнюк визначає необхідність дотримання розумного балансу між інтересами приватної особи й ефективністю процесів державного управління [3, с. 61].

Одним із головних критеріїв значення соціального адміністративного права є те, що на основі норм цієї галузі права регулюються процеси централізації та децентралізації управління.

У зв'язку з формуванням в Україні європейської демократичної правової держави поступово відбувається процес децентралізації державного управління поряд із централізацією деяких функцій на місцевому рівні. При цьому адміністративне право закріплює принцип децентралізації, під яким розуміється основна ідея «формування та функціонування системи управління на основі реалізації державно-управлінських функцій систематизованим комплексом різнорівневих суб'єктів керування самостійно і під свою відповідальність» [4].

Адміністративне право забезпечує ефективність управління шляхом оптимізації функцій управління. У результаті адміністративної реформи в Україні виділено такі типи функцій: а) регулятивні; б) контролю та нагляду; в) управління державним майном; г) надання державних послуг. Закон України «Про централь-

ні органи виконавчої влади» визначив такі органи виконавчої влади: Кабінет Міністрів України та Центральні органи виконавчої влади: міністерства, державні служби, державні та національні агентства, державні інспекції та місцеві органи виконавчої влади. До міністерств були віднесені органи, що є центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України. Головна функція державних та національних служб – надання державних послуг громадянам та юридичним особам. Виокремлення цієї функції мусить якісно покращити систему державного управління та створити сприятливі умови для подальшої антикорупційної діяльності. Агентства наділені управлінськими функціями щодо державного майна й надаватимуть послуги юридичним особам, які пов'язані з об'єктами державної власності [3].

У системі органів виконавчої влади передбачено можливості внутрішнього та зовнішнього управлінського впливу з метою забезпечення суспільних відносин та їх регулювання. На протигагу домінування «людиноцентристської» та «управлінської» ідеології в адміністративному праві потрібно забезпечити баланс цих принципів, що передбачає узагальнений науковий компроміс. Універсальний підхід до проблеми співвідношення компетенцій, напрямів і результатів діяльності органів виконавчої влади повинен збалансувати наявні ідеології (принципи) адміністративного права як регулятора суспільних відносин. Слід чітко розуміти, що адміністративне право регулює одночасно декілька напрямів (груп суспільних відносин): галузеві суспільні відносини (економічні, соціальні, безпекові та ін.); процеси державного управління (діяльність органів виконавчої влади) та діяльність органів місцевого самоврядування.

Формування категорії соціальна цінність адміністративного права в аспекті ефективності державного управління дозволяє запропонувати категорію інституційної ефективності в адміністративному праві.

Принцип інституційної ефективності – це основоположна засаднича ідея, відповідно до якої будь-яка публічна установа (орган виконавчої влади, місцевого самоврядування, спеціальний регулятор, державне підприємство) повинна діяти не лише в межах повноважень і на підставі закону, а й забезпеченням спроможності, результативності, відкритості та відповідальності.

Інституційна ефективність є похідною практичної спроможності інституту виконувати поставлені перед ним публічні функції, використовуючи правові, управлінські, організаційні та ресурсні інструменти.

Структурні елементи цього принципу є ключові елементи, що формулюють ціннісні основи адміністративного права як елементу забезпечення ефективності державного управління. Основними структурними елементами є правова визначеність (юридична структурованість інституції): чітке нормативне закріплення повноважень, компетенції, процедур; відсутність дублювання чи колізій між ін-

ститутами; адміністративна спроможність: наявність кваліфікованого персоналу, цифрової інфраструктури, бюджетного забезпечення. Результативність та підзвітність: чіткі ключові показники ефективності; незалежний моніторинг виконання функцій; інструменти громадського та парламентського контролю; гнучкість і адаптивність: здатність інституції змінювати механізми реагування в умовах криз або нових викликів (війна, пандемія, кліматична нестабільність).

В основу ідеології інституційної ефективності лягає необхідність вимірів соціальних результатів від діяльності органів виконавчої влади. Формування пріоритетів соціальної цінності адміністративного права крізь призму ефективності державного управління визначає такий напрям як «ідеологія соціоцентризму». Ідеологія соціоцентризму з позицій загального адміністративного права є всебічне забезпечення прав і свобод усього соціуму, з урахуванням індивідуальних потреб фізичних осіб та інтересів юридичних осіб нормами адміністративного права, шляхом реалізації компетенцій відповідних органів виконавчої влади.

Запропонована ідеологія адміністративного права визначає критерії соціальної та управлінської цінності цієї галузі з позицій методів та функцій державного управління.

Соціальна й управлінська цінність адміністративного права полягає в регулюванні та правильному використанні методів державного управління, формуванні «компетенційного» підходу до оцінки діяльності органів виконавчої влади та визначенні «управлінсько-сервісної» функції органів виконавчої влади.

Під методом державного управління зазвичай розуміється сукупність конкретних послідовних операцій керуючих суб'єктів (органів державного управління та службовців органів державного управління), метою яких є певного виду вплив на керованих суб'єктів для того, щоб досягти намічених результатів у процесі здійснення функцій державного управління. Найбільш загальними методами є переконання та примус.

Методи адміністративного права як елемент механізму правового регулювання державного управління виконують не другорядну техніко-юридичну, а конститутивну функцію, що визначає характер відносин між суб'єктами виконавчої влади та фізичними або юридичними особами. У сучасних умовах зміцнення правової держави та публічності управління методи адміністративного права слугують засобом не лише організаційного впливу, а й правової легітимації влади.

Як слушно зазначав Є. В. Курінний, у сучасних умовах розвитку правової науки метод правового регулювання це не формальна категорія, а вираження правової природи владних відносин, що впливає на результативність управлінської діяльності [5, с. 12].

У доктрині адміністративного права метод розглядається як сукупність юридичних прийомів і способів реалізації публічної влади в межах закону. У межах адміністративного права розрізняють: імперативні методи (одностороннє владне веління – заборона, наказ, дозвіл під контролем); диспозитивні методи (узгоджен-

ня, адміністративний договір, публічна ініціатива, консультації); методи заохочення та стимулювання (нагороди, преференції, рейтингування, преміювання); процедурні методи (регламенти, порядок адміністративного провадження, дотримання строків, адміністративні договори).

Імперативно-диспозитивна дихотомія не є антагоністичною – це форма балансу між владним началом та сервісною природою сучасної адміністрації, особливо в контексті послуг, дозволів, ліцензування, адміністративного оскарження.

Методи адміністративного права є інструментами реалізації функцій публічного управління, тому їх якість і юридична визначеність безпосередньо впливають на: оперативність прийняття рішень; законність та підконтрольність дій посадових осіб; прозорість публічних процедур; захист прав і свобод особи у відносинах із державою.

Саме тому методи адміністративного права виконують не лише технічну, а й управлінсько-організуючу та правозахисну функції. Їх упровадження через нормативно-правові акти, регламенти, стандарти послуг як юридичне «налаштування» адміністративного апарату на служіння суспільству, що є головною метою виконавчої влади в правовій державі.

У загальному ціннісному порядку формування нової доктрини адміністративного права потрібно визначити наступні вихідні положення стосовно місця й ролі методів адміністративного права як елемента підвищення ефективності державного управління: 1) методи адміністративного права не є лише засобом реалізації норм – вони становлять основу функціональної ефективності виконавчої влади; 2) удосконалення методів адміністративного регулювання є необхідною умовою реформи публічного управління та забезпечення стандартів доброго врядування; 3) використання комбінованого методу (імператив та «диспозитив») забезпечує гнучкість і передбачуваність адміністративної діяльності, адаптованої до умов правової держави; 4) подальша розробка методів адміністративного впливу має базуватися на доктрині публічної служби, орієнтованої на соціоцентризм і верховенство права.

Однією з основних категорій соціальної цінності адміністративного права в системі підвищення ефективності державного управління є компетенції як механізм формування основи прийняття рішень.

Адміністративне право дає змогу чітко визначити компетенцію органу державного управління й окреслити коло його функцій і повноважень у правових актах. У межах компетенції закріплюються функції органів державного управління, під якими розуміють потенційні цілеспрямовані можливості й обов'язок діяти певним чином для досягнення визначених результатів. Залежно від управлінської ситуації можуть також вводитися додаткові функції, об'єктивно необхідні для забезпечення ефективної діяльності органу.

Компетенція, що виражає процес поділу праці між органами державного управління, забезпечує відоме відокремлення елементів системи, визначає рамки

діяльності органів, за межі якої окремий орган не може вийти, не може вторгнутися у сферу діяльності іншого органу, якщо інше не передбачено правовими актами. У компетенції закріплюються функції органів державного управління, під якими розуміються потенційні цілеспрямовані можливості й обов'язок діяти певним чином із метою досягнення передбачених результатів [6].

У процесі державного управління окремі функції втрачають актуальність, виникає потреба закріплення в компетенції органу державного управління нових функцій. Тут адміністративне право виконує регулюючу роль, установлюючи баланс між приватним і публічним інтересом.

Впливаючи на механізм державного управління, адміністративне право саме стає фактором соціального та державного управління. Науковцями в галузі адміністративного права виділено основні блоки питань, що регулюються нормами адміністративного права.

До них віднесено: а) формування та забезпечення дії механізмів реалізації конституційного статусу громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, а також громадських об'єднань різних типів; б) конкретизація норм актів вищої юридичної сили, що регулюють питання у різних сферах та галузях державного та суспільного життя; в) визначення (встановлення) типових правил поведінки у сфері державного управління; г) розробка, затвердження та реалізація різноманітних державних програм розвитку найбільш актуальних напрямів діяльності у сферах соціально-економічного, культурно-освітнього, медичного, інформаційного та іншого характеру; д) формування умов взаємодії та координації діяльності різних учасників управлінських відносин; є) встановлення необхідних заборон, обмежень, покладання спеціальних обов'язків або надання спеціальних прав у сфері державного управління; ж) визначення порядку, умов, вимог вчинення відповідних дій виконавчо-розпорядчого характеру, встановлення процедур управлінської діяльності [7, с. 8].

Суспільна роль адміністративного права вбачається як «управлінсько-сервісна» з позицій найбільшої ефективності діяльності органів виконавчої влади як елементу державного управління. Розуміння сутності класичних канонів адміністративного права дає підстави стверджувати, що саме «управлінсько-сервісна» ідеологія державного управління дозволяє дотримуватися розумного балансу між державним і приватним інтересом. Як доводить практика реалізації адміністративної реформи, її пересічних результатів, не може бути переважаючим акцент між категоріями «державне управління» та «забезпечення прав і свобод людини». Тому саме збалансованість повинна стати домінантом у сучасній концепції адміністративного права.

«Управлінсько-сервісне» призначення адміністративного права в аспекті забезпечення ефективності державного управління охоплює такі функції як: охоронна – забезпечення всіх видів безпеки суспільних відносин; регуляторна – встановлення правил і процедур у суспільних відносинах; правозабезпечувальна –

сприяння реалізації прав і свобод людини, інтересів юридичних осіб; правозахисна – захист і поновлення суб'єктивних прав людини і громадянина, відновлення інтересу юридичної особи.

Ефективне державне управління в правовій державі є не лише результативність дій органів публічної влади, а відповідність цих дій принципам законності, публічності та «сервісності».

Основними параметрами визначення ефективності державного управління в управлінсько-сервісному призначенні діяльності органів виконавчої влади є: наявність легітимного нормативного інструментарію управлінського рішення, відповідність дій органу завданням, поставленим актами планування (стратегіями, держпрограмами), кількість скасованих або змінених адміністративних рішень за судовими та контрольними процедурами, рівень реалізації принципу «відкритого врядування», рівень задоволеності громадян результатами адміністративних процедур, співвідношення витрат на реалізацію управлінського рішення та його соціально-економічного ефекту.

Параметри ефективності державного управління, сформовані на основі норм адміністративного права, виходять за межі суто управлінських метрик, оскільки враховують: публічно-правову природу влади; цінності правової держави; принципи належного врядування («*good governance*»); правозахисну складову діяльності виконавчих органів.

Такі критерії мають бути закріплені нормативно, інтегровані в систему оцінки діяльності органів влади, й покладені в основу реформування адміністративних процедур та діяльності органів виконавчої влади.

В умовах трансформації науки адміністративного права потрібно окреслити основні шляхи імплементації категорій соціоцентризму й управлінсько-сервісної функції в системний науковий пошук цієї галузі.

Нормативна «реконцептуалізація» предмета та функцій адміністративного права передбачає перехід від влади-зобов'язання до влади-сервісу: замість уніфікованої імперативності – нормативне закріплення сервісного начала, тобто такого підходу, за якого орган виконавчої влади є надавачем публічних благ і послуг. Розширення функцій державного управління: гарантійна (забезпечення прав і свобод); інтеграційна (соціальна згуртованість); «модераційна» (публічний діалог між владою і суспільством).

Доктриналізація соціоцентризму в юридичній адміністративній науці та науці державного управління передбачає включення цього принципу до системи принципів адміністративного права: як похідний від публічного інтересу; як базис для реформи адміністративного права від регламентації до реального служіння суспільству.

У працях відомих учених у галузі адміністративного права людиноцентризм розглядається як орієнтація всієї системи публічного управління на забезпечення

прав і свобод людини, її гідності, безпеки, правового захисту в адміністративних відносинах. Ця концепція «гуманізувала» адміністративне право, відвела його від суто владного примусу до сфери публічного служіння.

Проте нові суспільні виклики такі як війна, масова міграція, екологічні загрози, цифрова нерівність вимагають розширення горизонту правового мислення. Людина у публічному праві не існує ізольовано, вона є частиною соціуму соціоцентризм – це публічно-правова парадигма, відповідно до якої адміністративне право повинно бути зорієнтоване не лише на права окремої особи, а й на інтереси суспільства загалом як конституційно захищеної цінності, що потребує публічного врегулювання, балансу, захисту.

Дана концепція має важливе значення у формуванні нової теорії адміністративного права: соціальної солідарності; колективної відповідальності; балансу між індивідуальними свободами й суспільною необхідністю; правового оформлення суспільного інтересу як суб'єкта адміністрування.

Імплементация соціоцентризму й управлінсько-сервісної функції в класичне адміністративне право як процес це не тільки модернізація галузі, а гуманізація державного управління, що відповідає викликам часу, цінностям правової держави та очікуванням суспільства.

Саме через соціоцентризм в адміністративному праві державне управління перестає бути «правом державного веління» і стає правом публічної солідарності та відповідального служіння суспільству та суспільства.

ВИСНОВКИ

Забезпечення ефективності державного управління нормами адміністративного права – це напрям управлінсько-сервісного регулювання суспільних відносин нормами адміністративного права, що дозволяє в результаті на основі принципу соціоцентризму збалансовано одержати оптимальний із можливих результатів регулювання суспільних відносин та вимірюваний соціальний ефект у діяльності державного управління.

Соціоцентризм в адміністративному праві з позицій забезпечення ефективності державного управління нормами адміністративного права – це сучасна публічно-правова ідеологія, згідно з якою система публічного управління, її правове регулювання та адміністративно-правові інститути повинні бути орієнтовані не лише на інтереси окремої особи («людиноцентризм»), а на збалансоване задоволення публічного інтересу як спільного блага всього суспільства, включаючи вразливі, колективні та інші групи, а також забезпечення дотримання й відновлення інтересу юридичних осіб («соціоцентризм»).

Соціоцентризм як публічно-правова парадигма – це доктринальна еволюція людиноцентризму, що не заперечує особистість, а підносить її крізь призму суспільного буття. В адміністративному праві це означає нову якість публічної влади – від влади над людиною до влади в ім'я суспільного добробуту.

Узагальнюючи все вищесказане, можна цілком стверджувати, що адміністративне право є найважливішою цінністю в удосконаленні та забезпеченні ефективності роботи механізму державного управління, що передбачає новий концептуальний погляд із формуванням ідеології соціоцентризму та управлінсько-сервісної функції діяльності органів виконавчої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (гол.). Київ : Юрид. думка, 2004. Т. 1. Загал. част. 584 с.
- [2] Скрипнюк О. В. Теоретико-правові засади забезпечення державного суверенітету в Україні. *Правове забезпечення державного суверенітету України*. Київ, 2011.
- [3] Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Ін-Юре, 2002. 668 с.
- [4] Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / кол. авт.; наук. кер. В. В. Цветков. Київ : Оріяни, 1998. 364 с.
- [5] Куринний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2004. 36 с.
- [6] Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. : С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко, О. В. Скрипнюк та ін. ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Нац. акад. наук України, 2019. 328 с.
- [7] Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 575 с.

REFERENCES

- [1] *Administrative Law of Ukraine. Academic course: in 2 vol.* (2004). In: V. B. Averyanov (Ed.). Kyiv: Yuriy. Dumka, 1. General part.
- [2] Skrypnyuk, O. V. (2011). Theoretical and legal principles of ensuring state sovereignty in Ukraine. *Legal support of state sovereignty of Ukraine*. Kyiv.
- [3] *Executive power and administrative law.* (2002). In V. B. Averyanov (Ed.). Kyiv: In-Yure.
- [4] *Reforming state administration in Ukraine: problems and prospects.* (1998). In V. V. Tsvetkov. Kyiv: Oriyany.
- [5] Kurinny, E. V. (2004). *Subject and object of administrative law of Ukraine: characteristics of categories in the context of systemic reform* (Doctoral thesis, National Acad. of Internal Affairs of Ukraine, Kyiv, Ukraine).
- [6] *Euro-Atlantic vector of Ukraine: national report* (2019). In S. I. Pyrozkhov, I. O. Kresina, A. I. Kudryachenko, Yu. S. Shemshuchenko, O. V. Skrypnyuk, & others (Eds.); V. M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine. Kyiv: National Acad. of Sciences of Ukraine.
- [7] Kolomojets, T. O. (2011). *Administrative law of Ukraine. Academic course*. Kyiv: Yurinkom Inter.

Олександр Васильович Скрипнюк

Доктор юридичних наук, професор
Дійсний член (академік) НАПрН України
Віцепрезидент НАПрН України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Директор

Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
01001, вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7052-3729>

Oleksandr V. Skrypniuk

Doctor of Law, Professor
Vice President of the NALS of Ukraine
Full Member (Academician) of the NALS of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Director

Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
01001, 4 Tryokhsviatitelska St., Kyiv, Ukraine

Дмитро Олександрович Беззубов

Доктор юридичних наук, професор
Відділ проблем державного управління та адміністративного права
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
01001, вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7183-5206>

Dmytro O. Bezzubov

Doctor of Law, Professor
Department of Public Administration and Administrative Law of Koretsky
Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
01001, 4 Tryokhsviatitelska St., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Скрипнюк О. В., Беззубов Д. О. Забезпечення ефективності державного управління як соціальна цінність адміністративного права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. №3. С. 164–178.

Suggested Citation: Skrypniuk, O. V., & Bezzubov, D. O. (2025). Ensuring the Efficiency of State Administration as a Social Value of Administrative Law. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(3), 164–178.

Стаття надійшла / Submitted: 07/07/2025

Доопрацьовано / Revised: 07/08/2025

Схвалено до друку / Accepted: 29/09/2025